

**СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ БІБЛІОТЕЧНІЙ ОСВІТІ**

**SOCIAL AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES
IN THE EUROPEAN LIBRARY EDUCATION**

Аналізується зарубіжний досвід упровадження соціально-комунікаційних технологій у процеси професійної підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів.

Ключові слова: бібліотечна освіта, соціально-комунікативні технології, технології Web 2.0, колобративні технології.

Анализируется зарубежный опыт внедрения социально-коммуникационных технологий в процессы профессиональной подготовки библиотечно-информационных кадров.

Ключевые слова: библиотечное образование, социально-коммуникативные технологии, технологии Web 2.0, колобративные технологии.

The international experience of the implementation of social and communication technologies in the training of library and information personnel are analyzed.

Key words: library education, social and communication technology, technology Web 2.0, collaborative technology.

Сучасний етап суспільного розвитку характеризується інтенсивними процесами інформатизації суспільства та посиленням вимог до якості бібліотечної освіти. В умовах динамічних змін, швидкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, ускладнення та технологізації суспільних відносин набувають актуальності питання визначення доцільності й використання соціально-комунікаційних технологій у підготовці кадрів бібліотечної сфери.

Актуалізація соціально-комунікаційної технологічної проблематики в галузі бібліотечно-інформаційної освіти зумовлено, по-перше, усвідомленням та розумінням необхідності підготовки кадрів, котрі вже сьогодні мають формувати нову роль і місце бібліотеки як соціокомунікаційної структури в суспільній системі й процесах регулювання соціальних відносин; розвивати прийнятну, адекватну сучасному стану суспільства соціальну практику, пов'язану з регулюючим впливом на різні сфери життєдіяльності соціуму з метою гармонізації соціально-економічних, політичних,

духовних відносин, створення умов розвитку соціальних інститутів та функціонування груп, спільнот, індивідів, зв'язків і комунікацій між ними. По-друге, актуальність соціально-комунікаційної технологізації бібліотечно-інформаційної освіти спричинена необхідністю практичної реалізації нових форм і методів діяльності бібліотечних установ, що відповідають реаліям формування інформаційного суспільства.

Мета статті — проаналізувати зарубіжний досвід упровадження соціально-комунікаційних технологій у процеси професійної підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів.

В умовах динамічних соціальних змін у світовій практиці модернізації бібліотечно-інформаційної освіти дедалі більше утверджуються тенденції впровадження соціально-комунікаційних технологій. Вони є інноваційним ресурсом професійної підготовки бібліотечних кадрів, який з одного боку, дозволяє зважати на характер і ґрунтуватися на ефективності розвитку глобальних процесів сучасного світу (технологізації, конвергенції засобів комунікації, зростаючих темпах поширення інформації, інтернаціоналізації наукової, культурної, освітньої практики, зростанні взаємозалежності виробничо-економічного життя та ін.), а з іншого — на специфіку національно-культурного розвитку соціуму, регіональні особливості способу життя людей, їх суспільної організації тощо.

До питань застосування соціально-комунікаційних освітніх технологій у своїх працях зверталися представники різних бібліотекознавчих шкіл: Анна М. Тамарро (Італія), Ніколь А. Кук, Дж. З. Луї (США), С. Віркус (Естонія), Д. Боуден, Л. Робінсон, Т. Андерсон, Дж. Бейтс, П. Вілар (Великобританія) та ін. На думку цих фахівців, використання соціально-комунікаційних технологій у системі бібліотечно-інформаційної освіти зумовлене багатьма факторами, серед яких головними є [2, 3, 4]:

- глобалізація освіти в умовах формування суспільства знань та розвитку освітніх систем відкритого типу;
- модернізація системи освіти відповідно до стандартів Болонського процесу;
- розробка стандартів вищої професійної освіти, які закладають компетентнісний підхід до навчання та актуалізують проблему управління якістю підготовки бібліотечних фахівців;
- упровадження новітніх ІКТ і Web-технологій у процес традиційного та дистанційного навчання;
- розвиток інноваційних освітніх методик та інтерактивних освітніх середовищ.

Представники різних бібліотекознавчих осередків наголошують, що ефективна й дієва система професійної освіти нині може бути тільки завдяки глобальній співпраці та регіональній взаємодії бібліотечно-інформаційних шкіл, спільній розробці навчальних програм і курсів, партнерським відносинам між освітніми установами та ринком праці, створенню міждисциплінарних проектів і досліджень, використанню сучасних інструментів цифрового середовища [1, 2, 3, 5].

Упровадження соціально-комунікаційних технологій в освіту передусім пов'язане з процесами віртуалізації, зокрема з використанням технологій Web 2.0, які в освітньому контексті формують нову парадигму бібліотечної професійної підготовки кадрів, що базується на ідеї масової співпраці, ідеології відкритих освітніх ресурсів, у поєднанні з мережевою, опосередкованою інформаційно-комунікаційними технологіями, організацією взаємодії учасників [2]. У цьому разі йдеться про «керовану» комунікацію, соціально-комунікаційну технологію, що якісно підкріплює й актуалізує систему професійної бібліотечної освіти.

У європейських країнах цей підхід розглядається як перспективний напрям теоретичних і практичних розробок, здатний змінити навчальні технології у вищій бібліотечній професійній освіті. Так, уже набуто певного досвіду впровадження в освітні процеси цієї концепції в університетах, коледжах і школах різних країн. Наприклад, у Талліннському університеті для поліпшення традиційної освіти та надання нових альтернативних можливостей навчання нині реалізована система електронного навчання, що інтегрує технологічні платформи для спільної та віддаленої роботи студентів [3]. У розпорядженні студентської аудиторії — інтерактивна віртуальна платформа з інтегрованими необхідними матеріалами для вивчення курсів (конспекти лекцій, слайди, навчальні посібники, відповідні посилання, завдання), яка надає необхідну інформацію щодо їх змістовної частини й основних результатів. Вона використовується для сприяння встановленню зв'язків між студентами, студентською аудиторією і викладачами (тьюторами), навчальним співтовариством і його навчальними ресурсами, що дозволяє слухачам поглиблювати та розширювати свої знання, які вони вважають важливими і можуть самостійно контролювати. Користувацький інтерфейс системи можна поділити на три частини [7]:

- WebTop — простір та інструменти для здобуття особистих знань;
- книжкова полиця — простір та інструменти для забезпечення контексту досліджуваного;

- семінари — простір та інструменти для спільної і групової роботи студентів.

На основі використання віртуальної платформи майбутні фахівці бібліотечних спеціальностей мають можливість працювати в режимі відеоконференцій з міжнародними експертами в бібліотечно-інформаційній галузі, студентами з інших країн, проводити спільні науково-дослідницькі семінари, навчальні вебінари, створювати віртуальні співтовариства, ресурси. Студенти розміщують свої напрацювання в особистих портфелях, додають файли, замітки, посилання та вікі-ресурси, працюють над індивідуальними дослідженнями; розвивають спільні проекти з використанням можливостей інтерактивного інструментарію [7].

Використання деяких інструментів Web 2.0 є обов'язковим. Серед них: перегляд онлайн-лекцій, читання блогів фахівців бібліотечно-інформаційної галузі; використання RSS-сервісів для отримання інформації з різних медіа-джерел; інтеграція аудіо та відео підкастів на актуальні теми за індивідуальною або груповою роботою студентів; подання результатів проекту в підгрупі у віртуальних портфелях.

Слід підкреслити, що означені освітні ідеї набули поширення в багатьох бібліотекознавчих осередках: Університеті США штату Пенсильванія, Університеті Нью-Брансвік у Канаді, Голландському Відкритому Університеті, Університеті Турку у Фінляндії, Норвезькому університетському коледжі та Європейській асоціації університетів дистанційного навчання (EADTU), Університеті Вісконсін-Мілуокі (Школа інформаційних досліджень), Школі інформаційних досліджень (Ischools, США), Університеті Шеффілда та ін.

У різних ВНЗ бібліотечно-інформаційного профілю активно використовуються платформи електронного навчання. Експерти з означених та інших установ засвідчують корисність використання сучасних мережових колаборативних технологій. Вони підтримують конструктивістський підхід до навчання та мають великий потенціал для налагодження комунікації, підтримки гнучкості в освітніх процесах, полегшення агрегації, організації, обміну інформацією, знаннями й ідеями, демонстрації різноманітності наукових інтересів, підвищення зацікавленості в процесах навчання [5]. Web 2.0 дозволяють легко публікувати, використовувати, коментувати та посилатися на відповідні ресурси в різних інформаційних середовищах, допомагають студентській аудиторії розвивати практичні навички дослідження, потрібні у світі, який нині значною мірою побудований на цифрових середовищах соціальної комунікації.

Використання Веб 2.0 технологій орієнтує викладача на перехід від традиційних до впровадження нових інтерактивних форм та методів подання лекційного матеріалу; спрощує проведення практичних робіт і контроль за їх виконанням; робить процес навчання особистісно-орієнтованим [2]. Відкриті освітні практики дозволяють ставити і вирішувати нові, нетрадиційні освітні завдання формування й розвитку дослідницьких, інформаційних, комунікативних та інших умінь слухачів на основі аналізу реального інформаційного середовища.

Веб 2.0 технології змінюють традиційні підходи до вирішення завдань навчання майбутніх бібліотечних фахівців. Завдяки їх використанню студенти здобувають знання через дію, активне мислення, спільну працю над вирішенням певної проблеми. Використання новітніх веб-сервісів створює принципово нове, своєрідне навчально-дослідницьке середовище, яке сприяє розвитку творчих індивідуальних та колективних здібностей слухачів, формує навички ефективного спілкування, спрямованого на досягнення конкретного позитивного результату [2].

Акцент на інтерактивності та можливості створення віртуальних спільнот є головною якістю, яка робить Web 2.0-інструменти особливо актуальними в бібліотечній освіті. Зокрема, значно активізується самостійне навчання студентів, які долучаються до взаємодії з колективом в обговоренні, дискусії, висловленні думок і прийнятті рішень у різних віртуальних середовищах. Фахівці зазначають: Web 2.0-технології сприяють розвитку навичок колективної роботи, зниженню ізоляції [6]. Саме в таких умовах учасники освітнього процесу самі будують власні знання через соціальну взаємодію і дослідження, а навчання стає активним процесом.

Зазначимо, що використання новітніх технологій у бібліотечній освіті відбувається паралельно з процесами розробки інноваційних курсів. За останні роки в різних вищих бібліотечних школах упроваджено з них: «Інформаційна архітектура», «Інформаційна економіка», «Управління знаннями», «Користувацький інтерфейс», «Web-дизайн», «Поцифрування», «Соціальні медіа».

У межах цих курсів необхідною стає практика роботи з різними медіа-ресурсами та web-інструментами. Наприклад, в Інституті інформаційних досліджень Талліннського університету в модулі «Інформаційна грамотність» студентам пропонується проаналізувати блог інформаційної грамотності Шейли Веббер (<http://інформаційно-literacy.blogspot.com>) та віртуальний щоденник, створений Майклом Лоренцом (www.information-literacy.net/). Інше за-

вдання, що пропонується до виконання: визначити актуальну тему та створити тематичний ресурс у Вікіпедії, внести правки й гіперпосилання в існуючий. У рамках курсу «Маркетинг» студенти повинні проаналізувати блог Джилл Стовер «Бібліотечний маркетинг» (<http://librarymarketing.blogspot.com>). Студентам пропонується користуватися такими послугами ресурсів як CiteULike, робити закладки та ділитися науковими статтями; створити і почати використовувати свій особистий блог для нотування особливостей роботи над проектом [7].

Також студенти втілюють на практиці принципи проектування, розробки, впровадження й оцінки інформаційних продуктів і послуг; набувають навичок інформаційної та технічної грамотності на основі аналізу інформаційних потреб і використання інформаційних технологій для розвитку інформаційних продуктів та послуг; створюють тематичні інформаційні ресурси; оцінюють інформаційні проекти [3].

Фахівці багатьох бібліотечних шкіл, підсумовуючи попередні результати впровадження різних соціокомунікативних технологій в освіті, констатують такі їх основні переваги [4, 5, 6, 7]:

- подолання рутинних процесів;
- упровадження інноваційних форм навчання (декілька режимів взаємодії — синхронний, диференційований, інтерактивний);
- гнучкість програм (час, місце, темп);
- зменшення часу аудиторних занять і збільшення кількості годин практичних робіт.

Безапорочною перевагою використання соціально-комунікативних технологій також є їх застосування в системі безперервної освіти бібліотечно-інформаційних фахівців. Важливість і необхідність безперервного професійного розвитку для бібліотекарів на основі застосування новітніх веб-інструментів 2.0 та соціальних медіа-технологій нині обґрунтовується можливостями створення «глобальної» моделі навчання й можливістю налагодження взаємодії та співпраці в межах віртуальних спільнот. Ці технології особливо привабливі, тому що вони вільні, не вимагають додаткового часу на подорожі чи фінансових витрат і вони пропонують потенціал для створення інноваційного навчання бібліотечних кадрів [6].

Серед найважливіших міркувань стосовно впровадження соціально-комунікативних технологій в освітні процеси підготовки бібліотечних фахівців є позиція А. Томарро щодо створення різноманітних підходів до оцінки якості бібліотечних освітніх програм і налагодження ефективної комунікації між представниками профе-

сійних шкіл та ринком праці [1]. Проблема забезпечення якості європейської бібліотечної освіти належить на сьогодні до найактуальніших у професійному середовищі. Особливе значення управління якістю пов'язано з тим, що саме бібліотека як соціальний інститут нині істотно змінює свої функції й перетворюється на один із значимих чинників соціокультурного розвитку.

Таким чином, використання соціально-комунікаційних технологій у вищій бібліотечній освіті є новим явищем і його інтеграція в процеси викладання та навчання перебуває на початковій фазі. Проте вони мають велику перевагу — не потребують значних перетворень поточної освітньої інфраструктури. Стрімкий розвиток соціально-комунікаційних технологій в освіті передбачає значні можливості для підвищення якості, доступності й актуальності бібліотечної професійної освіти в соціумі.

Сучасні наукові уявлення про соціально-комунікаційні технології як інноваційні засоби оптимізації, складові механізму адаптації бібліотечної освіти до реалій інформаційного суспільства дозволяють говорити про необхідність подальшої активнішої розробки розглянутої проблематики стосовно особливостей підготовки кадрів бібліотечно-інформаційної сфери.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Tammaro A. M. Equivalence and Reciprocity of Qualifications for LIS Professionals in a Web 2.0 Environment [Electronic Resource] / Anna M. Tammaro, Terry L. Weech. — Mode of access : // http://www.academia.edu/3031500/Equivalency_and_Reciprocity_of_Qualifications_for_LIS_Professionals_in_a_Web_2.0_Environment.
2. Geoffrey Z. Liu Distributed Collaborative Learning in Online LIS Education: A Curricular Analysis [Electronic Resource] / Z. Liu Geoffrey. — Mode of access : // <http://iisit.org/Vol9/IISITv9p135-147Liu024.pdf>
3. Virkus S. Collaboration in LIS education in Europe: challenges and opportunities [Electronic Resource] / S. Virkus. — Mode of access : // [www.ifla.org/ IV/ifla73/papers/134-Virkus-en.pdf](http://www.ifla.org/IV/ifla73/papers/134-Virkus-en.pdf).
4. Virkus S. E-learning in Estonia: past, present and possible future [Electronic Resource] / S. Virkus. — Mode of access : // http://www.researchgate.net/publication/233807907_E-learning_in_Estonia_Past_present_and_possible_future
5. Kajberg L. A survey of internationalisation activities in European library and information science schools [Electronic Resource] / L. Kajberg. — Mode of access : // <http://dx.doi.org/10.1177/1028315304270756>.
6. Nicole A. Cooke Professional development 2.0 for librarians: developing an online personal learning network (PLN) [Electronic Resource] / Nicole A. Cooke. — Mode of access : // <http://conference.ifla.org/past/ifla77/200-cooke-en.pdf>.

7. Virkus S. Use of Web 2.0 technologies in LIS education: experiences at Tallinn University, Estonia [Electronic Resource] / S. Virkus Mode of access : // http://late-dpedago.urv.cat/site_media/papers/Use_of_Web_2.0_technologies_in_LISeducation.pdf